

VN/7059/2024

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto hallituksen edistyksestä ulkomaalaislain muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnan hallintovaliokunnalle ulkomaalaislain muuttamisesta.

Yleiset huomiot

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että kokonaisarviointia vaikeuttaa huomattavasti monta samanaikaista hallituksen esitystä samaan lainsäädäntöön ja laajemmin maahanmuuton kokonaisuuteen liittyen. Yhteisvaikutusten arviointia hankaloittaa uudistusten ja esitysten pistemäisyys sekä kokonaisuuden yhteenvedon puuttuminen.

Esityksen tavoitteet

Esityksen tavoitteena on pysyvän oleskelun edellytysten kautta kannustaa ulkomaalaisia kotoutumaan Suomeen ja varmistaa se, että pääsääntöisesti pysyvään oleskeluun oikeuttava oleskelulupa myönnettäisiin ainoastaan sellaisille ulkomaalaisille, jotka ovat osoittaneet kotoutumista. Esityksen mukaan järjestelmä nykyisillään mahdollistaa oleskelulupien tasolla sen, että ulkomaalainen asettuu pysyvästi Suomeen ilman, että kotoutuu tai edes pyrkii kotoutumaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Vastaavasti esimerkiksi suomen tai ruotsin kieltä opiskeleva, säännöllistä työtä tekevä ja/tai korkeakoulussa tutkinnon suorittava ulkomaalainen ei välttämättä hyödy toiminnastaan oleskelulupajärjestelmän tasolla. Esityksen tavoitteena on edistää sitä, että jatkossa järjestelmä palkitsisi pyrkimyksestä kotoutua eikä yleensä mahdollistaisi päinvastaisessa tilanteessa pysyvää oleskelua.

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota siihen, ettei esityksen yhteydessä ole riittävässä määrin hahmotettu sitä, mihin yhteiskunnalliseen ongelmaan esitys pyrkii vastaamaan, vaikkakin siinä tuodaan esiin, että nykyinen lainsäädäntö ja järjestelmä mahdollistavat pysyvän oleskeluluvan henkilöille, jotka eivät pyri kotoutumaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Kuitenkaan esityksessä ei suoranaisesti yksilöidä näitä kotoutumisen ongelmia tai haasteita, joihin esityksen avulla pyritään puuttumaan. Esityksessä ei myöskään tuoda esiin esimerkiksi tutkimusnäyttöä siitä, että pysyvän oleskeluluvan saamisen edellytysten tiukentaminen edistäisi merkittävästi maahanmuuttajien kotoutumista. Sosiaali- ja terveysministeriö esittää, että esityksen nykytilan kuvausta ja perusteluja täydennettäisiin näiltä osin.

Esityksen sosiaaliturvavaikutukset

Oikeus asumisperusteisiin etuuksiin edellyttää kolmannen maan kansalaiselta voimassa olevaa oleskelulupaa, jolloin esitetyillä muutoksilla ei olisi vaikutusta henkilön sosiaaliturvaoikeuksien toteutumisen kannalta, sillä oleskeluluvan lajille ei aseteta vaatimuksia. Ehdotetuilla muutoksilla voi kuitenkin olla välillisiä vaikutuksia erityisesti siltä näkökannalta, että etuuteen oikeutettu

VN/7059/2024

henkilö saattaa jättää hakematta etuutta, vaikka edellytykset tuen saamiselle olisivat olemassa, jotta pysyvän oleskeluluvan saamisen ehdot täyttyisivät. Tältä näkökannalta sosiaali- ja terveysministeriö haluaa kiinnittää huomion lasten asemaan, sillä toimeentulotuki turvaa myös kotitaloudessa asuvien lasten tarpeita. Etuuksien hakematta jättäminen saattaa johtaa tilanteisiin, joissa erityisesti lasten tai muutoin heikommassa asemassa olevien henkilöiden oikeudet eivät välttämättä toteutuisi täysimääräisesti. Sosiaali- ja terveysministeriö haluaa huomauttaa, että etuuksien hakematta jättäminen saattaa pahentaa henkilöiden moninaisia ja myös haastavia elämäntilanteita, joita etuustarpeen syntymisen taustalla voi olla.

Työttömyysturva

Esityksen mukaan turvautuminen työttömyysturvaan tai toimeentulotukeen yli kolmen kuukauden ajan vireillä tuloa edeltävän tarkastelujakson puitteissa, olisi peruste jättää pysyvä oleskelulupa myöntämättä. Työttömyysturvan osalta esityksessä ei tehdä eroa sen osalta, onko henkilö saanut työttömyysturvaa täysimääräisesti vai soviteltuna ansiotulojen kanssa. Näin ollen on mahdollista, että henkilö saa vain pienen summan työttömyysturvaetuutta soviteltuna yhteen ansiotulojen kanssa joidenkin kuukausien ajan eikä tästä syystä täyttäisi pysyvän oleskeluluvan vaatimuksia ilman korkeampaa suomen tai ruotsin taitoa.

Työttömyysturvan osalta on edelleen huomioitava, että työttömyysturvan työssäoloehto kerryttää, kun henkilölle on maksettu vakuutuksenalaista vakiintunutta palkkaa vähintään 930 euroa kuukaudessa. Palkan on kuitenkin oltava työssäoloehdon mukainen tai jos alalla ei ole työehtosopimusta, kokoaikatyön palkan on oltava vähintään 1 399 euroa kuukaudessa. Näin ollen henkilö voi kerryttää työssäoloehto, vaikka kuukausiansiot eivät olisikaan 1 399 euroa kuukaudessa. Lisäksi työttömyysturvan työssäoloehto voi kartuttaa myös puolikkaan kuukauden kalenterikuukauden aikana, mikäli ansiotaso ylittää tietyt edellytykset, muttei täytä edellytyksiä täyden kalenterikuukauden osalta.

Toimeentulotuki

Suomalaisen toimeentulotuen kansallinen erityispiirre verrattaessa monen muun verrokkimaan vähimmäisturvaan kuuluvia etuuksia on se, että sitä saadaan varsin usein muiden etuuksien lisänä pienehköjä määriä. Toimeentulotuki perustuu laskelmaan, jossa henkilön ja perheen käytettävissä olevia tuloja ja varallisuutta verrataan toimeentulotukilaissa määriteltuihin menoihin. Mikäli tulot eivät riitä menoihin, erotus myönnetään toimeentulotukena. Joillekin henkilöille toimeentulotuki voi toimia myös ainoana tukimuotona, jolloin sen saaminen vastaisi muissa maissa tavallista tuen saannin muotoa, jossa toimeentulotukea maksetaan ensisijaisten tukien sijaan, ei lisäksi. Tällöin henkilöllä ei ole mitään veronalaisia tuloja. Silloinkin henkilö voi saada esimerkiksi asumistukea. Tilanteena tämä on tavallinen silloin, kun henkilö ei vielä ole saanut ensisijaisia etuuksia maksuun. Siten on perusteltua, ettei lyhytaikainen turvautuminen toimeentulotukeen näissäkään tilanteissa muodostaisi estettä pysyvän oleskeluluvan myöntämiselle. Toimeentulotuen saanti työttömyyden johdosta (henkilö ei saa työttömyysturvaa, vaan hänen pääasiallinen toimeentulonsa joudutaan turvaamaan toimeentulotuella) myös parhaiten vastaisi tilannetta, johon hallituksen esityksen osalta viitataan.

VN/7059/2024

Suomessa hyvin tavallista on saada toimeentulotukea täydentämään asumistuen jälkeen maksettavaksi jääviä asumismenoja. Silloin henkilön varsinainen elatus voi tulla turvatuksi jostain muusta sosiaaliturvaetuudesta tai vaikkapa pienistä tuloista. Voikin ajatella, että perustoimeentulotuen korvatussa osaa asumismenoista tai terveydenhuoltokustannuksia tai hyvinvointialueiden täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen korvatussa muita erityisiä menoja, on toimeentulotuki tulkittavissa myös kustannuksia korvaavaksi järjestelmäksi. Näihin kustannuksiin voidaan siten henkilölle ja perheelle korvata toimeentulotukilain nojalla pidemminkin aikaa, ilman että kyse olisi varsinaisesti siitä, että heidän toimeentulonsa perustuisi pelkästään toimeentulotukeen.

Kuten esityksessä tuodaan esiin, on toimeentulotuki perhekohtainen etuus. Esityksessä ei tehdä eroa sille, kuka perheen jäsenistä tukea hakisi. Hakijalla ei olekaan merkitystä, koska tuki määrätään aina koko perheelle. Merkitystä voi kuitenkin olla sillä, että oleskelulupaa hakeva voi olla jäsenenä perheessä, jossa muut ovat esimerkiksi Suomen kansalaisia. Mikäli perheen toimeentulotuen tarve aiheutuu muun kuin oleskelulupaa hakevan menoista, esimerkiksi kokonaan puuttuvien tulojen tai perheenjäsenen tarvitsemasta lääkityksestä johtuen, toimeentulotuen saanti ei suoraan kerro oleskeluluvan hakijan kyvyttömyydestä vastata omasta elatuksestaan. Toki hänellä on osana perhettä elatusvastuu kuten toimeentulotukilaissa säädetään.

Toimeentulotuen pitkäaikainen saanti ainoana tukena voi indikoida henkilön heikkoa sitoutumista työmarkkinoille ja syrjäytymisuhkaa. Nyt ehdotetun kolmen kuukauden rajan tulisi pitää sisällään harkintaa sen suhteen, että onko tuen saannin pitkittymisen syynä viranomaisista johtuva viivästys vai henkilön oma toiminta. On mahdollista, ettei muita henkilön tilanteeseen liittyviä sosiaaliturvaetuksia aina ehditä ratkaista kolmen kuukauden sisällä ja se pitkittää toimeentulotuen saantia. Lisäksi harkinnassa tulisi voida ottaa huomioon hakijan tuen kohdentuminen vain toimeentulotukilaissa määriteltuihin muihin perusmenoihin tai täydentävään tai ehkäisevään toimeentulotukeen samalla kun hänen perusosaansa vastaavat tulot tulisivat ensisijaisista järjestelmistä.

Koska toimeentulotuki perustuu laskelmaan, ei pelkästään tieto toimeentulotuen saamisesta kerro riittävästi siitä tuen sisällöstä, johon hallituksen esityksen tavoitteissa pyritään. Sosiaali- ja terveysministeriö pitää riskialttiina ehdotusta siitä, että oleskeluluvan myöntäjä eli Maahanmuuttovirasto yksin arvioisi toimeentulotuen saantia ja tuen sisältöä, koska Maahanmuuttovirastossa ei välttämättä ole toimeentulotuen lainsäädännön ja myöntämisperusteiden osaamista. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että tältä osin esitystä tulisi arvioida uudelleen.

Esityksen vaikutukset heikossa asemassa oleviin ihmisiin

Esityksen vaikutukset lapsiin

Suomi on ratifioinut YK:n Lasten oikeuksien sopimuksen. Lain tasoisena voimassa olevassa YK:n yleissopimuksen (Lapsen oikeuksien sopimus, LOS, SopS 59–60/1991) 4 artiklassa edellytetään, että sopimusvaltio ryhtyy kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin

VN/7059/2024

sopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi. Huomioitava ei vain välittömät, vaan myös välilliset vaikutukset lapsen oikeuksiin. Lapsia on kaikissa tilanteissa kohdeltava siten, että heille lainsäädännössä turvatut oikeudet toteutuvat tehokkaasti. Lapsen edun ensisijaisuus on YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen keskeinen periaate, ja sen tarkoitus on taata lapsen oikeuksien toteutuminen, lapsen hyvinvointi ja kokonaisvaltainen kehitys. Lapsen edun tulisi olla päätöksen ensisijainen arviointiperuste kaikissa lasta koskevissa päätöksissä. Lapsen etu on arvioitava yksilöllisesti, ja arvioinnin pitää ilmetä yksilöidysti lasta koskevista päätöksistä.

Ehdotuksen mukaan lapsen pysyvä oleskelulupa sidottaisiin huoltajan oleskelulupaansa sitä kautta, että lapsi voisi pääsääntöisesti saada sen ainoastaan, jos huoltajalle on myönnetty sellainen. Koska lapsen pysyvä oleskelulupa sidottaisiin huoltajan pysyvään oleskelulupaansa, lapsen pysyvän oleskeluluvan saamiseen voisi vaikuttaa se, että huoltaja ei täytä näitä edellytyksiä tai jotakin niistä. Näin ollen, jos esimerkiksi kumpikaan lapsen huoltajista ei oppisi suomea tai ruotsia ja/tai pääsisi mukaan työelämään, lapsikaan ei saisi pysyvää oleskelulupaa. Lapsista huolta pitävien aikuisten tilanne ja olosuhteet vaikuttavat lasten ja nuorten hyvinvointiin ja heidän oikeuksiensa toteutumiseen. On varmistettava, että lapsen etu ei jää toissijaiseksi oleskelulupaprosessiin liittyvissä tavoitteissa. Sosiaali- ja terveysministeriö kiittää sisäministeriötä lapsivaikutusten huomioimisesta esityksen eri kokonaisuuksien yhteydessä, mutta samalla toteaa, että erityisesti esityksen välillisten lapsivaikutusten kokonaisarviointi edellyttää täydentämistä ja tarkentamista.

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää erityisesti huomioita siihen, mikä vaikutus etuuksien hakematta jättämisellä voi olla lasten perusturvallisuuteen, toimeentuloon ja kehitykseen. Kuten yllä sosiaaliturvavaikutusten yhteydessä tuotiin ilmi, voi pelko etuuksien hakemisen vaikutuksesta oleskelulupaprosessiin vaikuttaa siihen, että henkilöt jättävät hakematta etuuksia, joihin heillä voi olla lakisääteinen oikeus. Maahanmuuttajaperheet ovat lähtökohtaisesti sosioekonomisesti heikommassa asemassa valtaväestöön verrattuna ja lapsiperheköyhyyttä esiintyy maahanmuuttajaperheissä valtaväestöä enemmän. Kuten aiemmin on todettu, voi oikeus perhekohtaisesti arvioituun toimeentulotukeen syntyä myös perheissä, jossa toinen ja jopa molemmat vanhemmat käyvät ansiotyössä, jos asumiskustannukset tai esim. sairaudenhoitoon liittyvät menot nousevat suuriksi. Lapset ovat taloudellisen toimeentulon osalta täysin riippuvaisia huoltajistaan ja näiden mahdollisuuksista turvata välttämätön toimeentulo ja esimerkiksi terveydenhuollon toteutuminen. Tuloköyhyydellä on merkittäviä vaikutuksia myös lasten mahdollisuuksiin osallistua harrastustoimintaan tai muuhun osallisuutta ylläpitävään toimintaan, joka edistää lapsen kotoutumista Suomeen. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että esityksellä voi olla erityisen negatiivisia vaikutuksia lapsiin, jos etuuksia jätetään hakematta ja ehdottaa, että näiltä osin esityksen vaikutustenarviointia tarkennettaisiin.

Esityksen vaikutukset muihin heikossa asemassa oleviin henkilöihin

Kuten esityksessä todetaan, ehdotettuihin uusiin edellytyksiin ja niiden yhdistelmiin liittyy paljon erilaisia tekijöitä, joiden vaikutusta on yksittäinkin haastava arvioida ja erityisesti, kun huomioidaan niistä muodostuva kokonaisuus, jossa osaset vaikuttavat toisiinsa. Osin kyse on objektiivisista edellytyksistä ja osin psykologisista tekijöistä. Kielitaitoedellysten osalta esityksessä

VN/7059/2024

todetaan seuraavaa: "Ulkomaalaisen suomen tai ruotsin kielen taidon kehittymiseen vaikuttavat useat tekijät. Esimerkiksi maahanmuuttajien aiemman koulunkäynnin määrä voi vaihdella merkittävästi ja sitä myötä myös opiskelutaitojen taso. Opiskelun ja oppimisen edellytyksiin voivat vaikuttaa esimerkiksi kansainvälistä suojelua saaneiden traumaattiset kokemukset. Erityisen haastavassa asemassa ovat luku- ja kirjoitustaidottomat maahanmuuttajat". Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että esityksen vaikutukset voivat olla negatiivisia juuri sellaisille ihmisryhmille, jotka ovat jo valmiiksi heikossa asemassa ja kokonaisvaikutusten arviointi on äärimmäisen hankalaa.

Ehdotetun poikkeussäännöksen mukaan kuuden vuoden jälkeen myönnettävän oleskeluluvan työhistoria- ja/tai kielitaitoedellytyksestä voidaan poiketa, jos ulkomaalainen ei pysty täyttämään edellytystä sairauden, vamman tai häiriön vuoksi. Ehdotetun poikkeuksen olisi tarkoitus mahdollistaa oleskeluluvan myöntäminen sellaisissa muutoin kohtuuttomaksi muodostuvissa tilanteissa, joissa kielitaitoon ja/tai työhistoriaan liittyvien edellytysten täyttäminen olisi ulkomaalaiselle pysyvästi mahdotonta tai vähintään erittäin vaikeaa johtuen lääketieteellisestä syystä ja seikan edellyttäminen muodostuisi näin ollen kohtuuttomaksi. Säännöksessä käytetyillä termeillä sairaus, vamma ja häiriö olisi tarkoitus laajasti kattaa kaikki sellaiset tilanteet, joissa hakijan fyysinen ja/tai psyykinen toimintakyky olisi siinä määrin vakavasti ja pysyvästi alentunut lääketieteellisistä syistä, ettei hänen voitaisi kohtuudella olettaa täyttävän edellytystä tai edellytyksiä pitkälläkään aikavälillä. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että säädöksen muotoilu ja perusteet ovat liian epätarkat huomioiden, miten merkittävällä tavalla yksilöön oikeuksiin vaikuttavasta arviosta on kyse. Erityisen merkittäväksi nousee kysymys siitä mikä viranomainen arvion tekee ja millainen ammattiosaaminen ja yksilöön liittyvä tietopohja on käytettävissä päätöksen tueksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää hyvänä sitä, että luonnoksessa on tunnistettu se, että kaikilla ei ole yhtäläisiä edellytyksiä kielen oppimiseen ja työntekoon, ja siinä on tehty tiettyjä poikkeuksia kielitaidon ja työnteon edellyttämiseen. Esityksessä ei ole kuitenkaan laajasti arvioitu vaikutuksia vammaisten henkilöiden oikeuksiin eikä esityksen suhdetta YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen (*SopS 27/2016; vammaisyleissopimus*) velvoitteisiin. Vammaisyleissopimuksen tarkoituksena on edistää, suojella ja taata vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti ihmisoikeudet ja perusvapaudet. Vammaisyleissopimus on Suomessa voimassa lakina.

Vammaisyleissopimuksen sopimuspuolet sitoutuvat varmistamaan kaikkien ihmisoikeuksien ja perusvapauksien täysimääräisen toteutumisen kaikille vammaisille henkilöille sekä edistämään sitä ilman minkäänlaista syrjintää vammaisuuden perusteella. Tätä varten sopimuspuolet sitoutuvat muun muassa toteuttamaan kaikki asianmukaiset lainsäädännölliset, hallinnolliset ja muut toimet yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien täytäntöönpanemiseksi. Sopimuspuolten on myös varmistettava, että vammaisia henkilöitä kohdellaan vammaisyleissopimuksen tavoitteiden ja periaatteiden mukaisesti, muun muassa tekemällä kohtuullisia mukautuksia. Kohtuullinen mukauttaminen tarkoittaa tarvittaessa yksittäistapauksissa toteutettavia tarpeellisia ja asianmukaisia muutoksia ja järjestelyjä, joilla ei aiheuteta suhteetonta tai kohtuutonta rasitetta, ja joilla varmistetaan vammaisten henkilöiden mahdollisuus nauttia tai käyttää kaikkia ihmisoikeuksia ja perusvapauksia yhdenvertaisesti muiden kanssa.

VN/7059/2024

Sosiaali- ja terveysministeriö kannattaa poikkeussäädösten tarkoitusta ja tavoitteita, mutta katsoo, että esityksessä ehdotettu poikkeussäädös vamman, sairauden tai muun häiriön perusteella on kokonaisuutena ongelmallinen ja epätarkoituksenmukainen. Jos vamman, sairauden tai häiriön arviointi on puhtaasti yksittäisen lääkärin arvioinnin vastuulla, jättää se hakijan kokonaistilanteen arvioinnin hyvin vajavaiseksi ja yksipuoliseksi, mikä voi vaarantaa merkittävästi heikossa asemassa olevan hakijan oikeusturvaa. Lisäksi arvio esimerkiksi vammaisuudesta on ristiriidassa muun kansallisen lainsäädännön (esim. Vammaispalvelulaki 675/2023) ja siihen perustuvien arviointiprosessien kanssa.

Henkilön tosiasiallisen työ-, toiminta- ja oppimiskyvyn arviointi on usein moniammatillinen prosessi, johon liittyy vahvasti myös henkilön sosiaalisten olosuhteiden huomioiminen. Näin merkittävän yksikön oikeuksiin liittyvän päätöksen ollessa kyseessä, tulee arviointi henkilön soveltuvuudesta poikkeussäännöksiin tehdä tarkoituksenmukaisesti ja kokonaistilanne huomioiden. Puhtaasti lääketieteellinen arvio ei välttämättä ole riittävä toteamaan vamman, sairauden tai muun häiriön vaikutusta henkilön työ-, toiminta- tai oppimiskykyyn. Sosiaali- ja terveysministeriö huomauttaa, että maahanmuuttaneen, ei suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvan henkilön palvelu- tai hoidontarpeiden arviointi on huomattavasti hitaampaa ja vaativampaa erityisesti silloin, kun kyseessä esim. kehitysvamma, kognitiivisen toimintakyvyn alentuminen tai psykiatrinen sairaus. Näin ollen tulee huomioida, että ko. tilanteissa lääketieteellisen diagnoosin saaminen voi olla hyvin hidasta jo järjestelmälähtöisistä syistä, eikä ihminen itse voi välttämättä mitenkään vaikuttaa siihen. Lisäksi on huomioitava, että maahanmuuttaneilla henkilöillä voi olla jo lähtökohtaisesti esteitä (mm. puutteellinen kielitaito tai heikot edellytykset digipalveluiden käyttöön) hakeutua sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin.

Esityksen vaikutukset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmään

Sosiaali- ja terveysministeriö huomauttaa, ettei esityksessä ole arvioitu sen vaikutuksia sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaistoimintaan ja ehdottaa, että esitystä täydennettäisiin näiltä osin.

Poikkeussäädöksen edellytys lääkärintodistuksesta

Esitysluonnoksen mukaan pysyvän oleskeluluvan kotoutumisedellytyksistä poikkeamiseen vetoavan hakijan olisi esitettävä sairaudestaan, vammastaan tai häiriöstään lääkärintodistus, josta kävisi ilmi myös sen pysyvä vaikutus hänen mahdollisuuksiinsa tehdä työtä ja/tai oppia suomen tai ruotsin kieltä. Esityksessä ei oteta kantaa siihen, tulisiko lääkärintodistus toimittaa julkisesta terveydenhuollosta, vai hyväksytäänkö liitteeksi esimerkiksi yksityislääkärin kirjoittama todistus. Kuten aiemmin tässä lausunnossa on todettu, on epätodennäköistä, että yksittäisellä lääkärillä voisi olla käytössään kaikki todistusta varten tarvittava tieto huomioiden, että esimerkiksi vammaispalveluita koskevat hallintopäätökset, arviot ja kirjaukset ovat sosiaalihuoltoa ja näin ollen myös kirjattu sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmään, johon terveydenhuollon toimijoilla ei pääsääntöisesti ole pääsyä.

Sosiaali- ja terveysministeriö ehdottaa harkittavaksi myös muun sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisen tekemän yksilöllisen arvion kuin lääkärintodistuksen hyväksymistä sairauden tai vamman todentamisessa. Vammasta tai sairaudesta aiheutuvat haasteet oppia kieltä tai työllistyä

VN/7059/2024

voivat ilmetä myös palveluista annetuista hallintopäätöksistä, jolloin tarvetta tätä varten hankitulle lääkärintodistukselle ei välttämättä erikseen olisi. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö ehdottaa, että vaikutus voi olla *pitkäaikainen* tai pysyvä (nyt luonnoksessa vain pysyvä, vrt. vammaispalvelulaki (675/2023,2 §).

Sosiaali- ja terveysministeriö muistuttaa, että pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa edistetään ammattihenkilöstön mahdollisuuksia kohdentaa työaika asiakastyöhön ja vähennetään ammattihenkilöstöltä vaadittavan kirjallisen työn, kuten säädösperäisten lausuntojen ja erilaisten todistusten, määrää. Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on tehdä ehdotukset sosiaali- ja terveydenhuollossa laadittavien todistusten ja lausuntojen määrän ja niihin liittyvän työvoimatarpeen vähentämiseksi. Työryhmän toimikausi jatkuu 31.3.2025 saakka.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että esityksen jatkovalmistelussa tulisi arvioida, missä määrin lakiehdotus lisäisi terveydenhuollon ammattilaisten hallinnollisen työn taakkaa ylipäättään ja erityisesti hyvinvointialueilla. Samalla esityksen suhdetta muihin hallitusohjelman tavoitteisiin tulisi arvioida näiltä osin. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön riittävyys ja saatavuus ovat heikentyneet voimakkaasti viime vuosina koko maassa. Lääkäreistä on vajetta koko Suomessa, ja erityisesti perusterveydenhuollon lääkärivaje on huomattava.

Vaikutukset sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön saatavuuteen

Sosiaali- ja terveysministeriö tuo esiin huolen siitä, mikä vaikutus esityksellä voi olla tulevaisuudessa sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön saatavuuteen. Kansainvälinen rekrytointi on merkittävä tekijä henkilöstön saatavuuden varmistamisessa. Eri ammattihenkilöiden tarvetta tulevaisuudessa on selvitetty sosiaali- ja terveysministeriön aloitteesta (Sosiaali- ja terveyspalvelujen henkilöstötarpeen ennakointi, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024:13) ja jo nyt käsillä oleva pula sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstöstä tulee arvion mukaan pahenemaan usean eri ammattihenkilöryhmän osalta. Lisäksi sote-henkilöstön kansainvälisen rekrytoinnin suosituksia on koottu Sosiaali- ja terveysalan kansainvälisen rekrytoinnin laillistamisprosessin ja sitä tukevan koulutuksen asiantuntijaryhmän loppuraporttiin (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2024:10)

Esityksen mukaan ehdot pysyvälle oleskeluluvalla neljän vuoden Suomessa asumisen jälkeen ovat suomessa tunnustettu korkeakoulututkinto, yli 40 000 euron vuositulot sekä hyvä suomen tai ruotsin kielen taito yhdessä kolmen vuoden työkokemuksen kanssa. Esityksessä arvioidaan vaikutuksia ensisijaisesti ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden ammattilaisten työperäiseen maahanmuuttoon, mutta todellisuudessa Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmän kantokyky on kokonaisuus, jossa myös muilla alemman koulutusasteen ammattilaisilla on merkittävä rooli. Käytännössä lähihoitajat ja sairaanhoitajaksi pätevöityvät eivät yllä edellytettyihin tuloihin neljässä vuodessa. Tämä voi osaltaan vaikuttaa siihen, miten houkuttelevalta Suomi vaikuttaa työperäisen maahanmuuton kohdemaana huomioiden, että samoista ammattilaisista kilpaillaan lähes kaikkialla Euroopassa. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että esitys vaikuttaa negatiivisesti kansainvälisen sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstön rekrytointiin Suomeen ja sen myötä vaikutuksia sosiaali- ja terveydenhuollon

VN/7059/2024

palvelujärjestelmään kantokykyyn laajemmin. Sosiaali- ja terveysministeriö esittää, että jatkovalmistelussa esitystä arvioitaisiin tämän kokonaisuuden osalta uudelleen.

VN/7059/2024-STM-51

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: